

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 58 - GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl. voor verslagen en abonn. Dovenetelweg 57a 's-Gravenhage Tel: 684541
Secretariaat: Graaf Willem de Rijkelaan 15 Leidschendam Tel: 070 - 275154

21e jaargang nr. 25

nadruk verboden

25 februari 1977

x in de kantlijn betekent de vraag

" " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, dus denkt zelf na over alles, wat besproken wordt. Ons onderwerp voor heden dient van meer actuele aard te zijn. Ik koos daarom als titel:

HET PROCES DER DEMOCRATIE

Zover ik het na kan gaan, is het op het ogenblik in uw land een rare beweging. Zo krijg ik b.v. de indruk, dat bij u de vakbeweging bezig is, onparlementair en ondemocratisch, bij afpersing te regeren.

Overigens besef ik zeer wel, dat je een dergelijke opmerking tenhoogste als een persoonlijk inzicht, maar niet als een oordeel kunt uitspreken.

Toch krijg ik het gevoel, dat de bonden iets meer zouden moeten gaan doen aan de opvoeding van de vakbondsleden, zodat zij de economie beter kunnen overzien en ook beter kunnen begrijpen, wat zij nu in feite aan het doen zijn. Maar ja, dan zou het voor de voormannen misschien weer te lastig worden ...

Ik heb getracht, bepaalde zaken op een rijtje te zetten en kom tot de wat wonderlijke konklusie, dat het gehele proces der democratie afhankelijk is van toegankelijkheid van feiten en een mate van altruïsme bij de mensen. Het is natuurlijk eenvoudig genoeg om tegen anderen steeds weer te zeggen, dat dit en dat niet deugt. Inzicht verwerven is nog wel iets anders.

U zult mij b.v. niet horen zeggen, dat vakbonden slecht zijn. Zij hebben in het verleden veel goeds voor zeer velen bereikt. Maar dan blijft nog wel de vraag, of zij in dit geval juist handelen, terwijl binnen het geheel van de gemeenschap de vraag aan de orde moet worden gesteld, in hoeverre de wijze, waarop vakbonden manoeuvreren al dan niet toelaatbaar moet worden geacht.

Persoonlijk ben ik geneigd te stellen, dat men met een zekere graagte na lange rust eindelijk de strijd weer opvat.

Voor al vele stakingsleiders maken de indruk, dat zij blij zijn. eindelijk de werkgevers een lesje te kunnen gaan leren.

Nu is de behoefte een lesje te geven ongetwijfeld wederkerig. Indien het gehele konflikt alleen maar ten laste van de beide partijen uitgevochten zou worden, zou je er volgens mij niet eens zoveel op tegen kunnen hebben.

Maar wat is de feitelijke situatie? Er is een mentaliteit ontstaan, die met anderen weinig of geen rekening wenst te houden. Ik kan dit mogelijk duidelijk maken met een nu veel gehoorde slagzin: Ik ben blij, dat ik rij... Maar eerlijkheidshalve zouden vele rijders daaraan moeten toevoegen: voetganger, krijg de hik maar en stik....

O, het is mij zonder meer duidelijk, dat je in uw maatschappij het gemotoriseerde vervoer niet uit kunt schakelen. Aan de andere kant wordt steeds meer duidelijk, dat bepaalde wijzen van gemotoriseerd vervoer overbodig zijn, last bezorgen en veel meer energie verbruiken dan in feite maatschappelijk verantwoord is. Bovendien is het persoonlijk gemotoriseerd vervoer langzaamaan zo kostbaar geworden, dat een daaraan vasthouden voor vele gebruikers niet meer sociaal verantwoord kan worden genoemd.

Bezie je de voor en tegenstanders van dit vervoer en hun uitingen nader, dan blijkt elke partij er eerlijk van overtuigd te zijn, dat zij alleen maar aan eigen belangen behoefte te denken en met anderen geen rekening behoefte te houden.

Alleen aan jezelf denken betekent echter, dat je ten koste van alles en alle anderen jezelf wilt bevoordelen. Indien er werkelijk sprake zou zijn van een democratisch proces, dan zouden ook in dit geval de verschillende belangengroepen moeten proberen tot een overeenkomst te komen en zich daaraan moeten houden, ook wanneer, uit de aard der zaak, voor allen een dergelijke overeenkomst een kompromis zal moeten zijn, waarbij niemand geheel zijn zin kan krijgen.

Niemand kan alles krijgen. Wanneer je in staat zou zijn steeds weer met het gehele volk te beslissen over alle zaken, die zoal in de gemeenschap ter tafel komen, zoals wetten, arbeidsgeschillen, zo goed als regeringsmaatregelen, dan zou men misschien aan de huidige parlementaire democratie een nieuwe inhoud kunnen geven.

Dan immers blijft de regering, inclusief het parlement, nog steeds aangeven, wat nodig is. Maar men zal dan geen beslissingen meer kunnen nemen, zonder het volk geraadpleegd te hebben. Hierdoor zou het volk, in veel grotere mate dan nu het geval kan zijn, zichzelf kunnen regeren.

Dan zullen vele pressie- en belangengroepen, die op het ogenblik zichzelf door weten te zetten, mede gereguleerd worden. Zij worden zeker niet weggedrukt, maar anderen zullen dan mee beslissen. En daar het gehele volk dan kan mede reageren, zal het niet voorkomen, dat - zoals men mij omtrent de huidige stakingen vertelde - mensen worden gedwongen tegen wil en dank, tegen eigen inzichten, mee te staken, omdat hen meestaken tegen een kleine vergoeding aanvaardbaarder voorkomt dan een pak op je donder krijgen en door je kollega's je baan uitgewerkt worden.

Dan zou een ieder zijn stem uit kunnen brengen in de bij dergelijke zaken zeer belangrijke anonimiteit. Dus geen handopsteken, waarbij een ieder kan zien, wie tegen is en deze bijzonder scherp in de gaten kan gaan houden.

De anonimiteit, die voor een goed functioneren van een democratie nodig is volgens mij, zou aanvaardbaar en mogelijk worden op het ogenblik, dat de mensen allen bereid zijn uit te gaan van een werkelijk democratisch denken. Men zou dus niet meer moeten stellen: democratie betekent, dat ik met alle middelen voor mijn eigen ploegje mag vechten en zo nodig alle anderen mag ringeloren, maar moeten beseffen: democratie kan alleen bestaan, wanneer wij allen tesamen uitmaken, wat wij nu eigenlijk willen.

Dan alleen voorkom je, dat betrekkelijk kleine, maar machtige of actieve groepen voor anderen uitmaken, wat zij moeten willen. Helaas is de huidige mentaliteit onder de mensen daarvoor nog niet bepaald rijp.

Wanneer je ziet, hoe er geschutterd wordt om voor bepaalde partijen toch vooral verkiezingswinst te halen, dan doet mij dit op zijn minst bedenkelijk aan. Men vraagt zich n.l. niet af, wat het volk werkelijk wil, vraagt zich niet af, hoe men dat deel van het volk, dat men achter zich weet te krijgen, zo juist mogelijk kan vertegenwoordigen. Men vraagt zich eerder af, hoe men zoveel mogelijk mensen er toe kan verleiden op de partij te stemmen, zodat men dan zijn eigen werkelijke programma, dat men natuurlijk niet geheel juist en duidelijk voor al die stomelingen uitstippelt - ook al doet men alsof - zal kunnen doorvoeren, zelfs tegen de werkelijke behoeften of wil van degenen, die men zegt te vertegenwoordigen.

Daar zit het haakje in de politiek. Iets dergelijks, tref ik overigens ook aan bij de organisaties van werkgevers en werknemers. Ook hier proberen leiders hun mensen te bewegen tot handelingen, die in feite in hun eigen nadeel werken.

De werkgevers zijn heus niet happig op een lange staking. Maar zij proberen toch even vol te houden, want men heeft hen aangepraat, dat het om een principekwestie gaat. En de werknemers krijgen soortgelijke leuzen te horen, die verhullen, wat de werkelijke inzet is van dit geschil.

Is het b.v. een juist principe, dat de arbeiders de baas dienen te zijn in het bedrijf? Zeker zolang bedrijven werken met particulier kapitaal klinkt dat toch wel wat kolderiek, vindt u ook niet?

Het is alleen reeds uit het woord werkgever duidelijk, dat deze weet, waarom het gaat, zodat hij werknemers aantrekt om zijn eigen doeleinden te verwezenlijken. Dan is het ook maar juist, dat de werknemer doet, wat zijn werkgever van hem eist, zeker wanneer die werkgever wordt betaald, zonder in het bedrijfsrisico te delen.

Toch zijn er mensen, die liefst zouden willen, dat directeurs alleen zo nu en dan op bedrijven aanwezig zouden zijn om hun handtekening te zetten onder de besluiten van de bedrijfsraad en zo het risico over te nemen voor beslissingen, waarin hij niet gekend is en waarover hij geen zeggenschap heeft. Wat ondanks alle fraaie leuzen kolderiek is en blijft, zolang je blijft denken in de termen van een geïndustrialiseerde en op winst gebaseerde maatschappij.

Opvallend is, dat de arbeiders, die dergelijke dromen koesteren, ook niet werkelijk naar de coöperatieve staat toe willen streven, ook al beweren zij soms voor de buitenwereld het tegendeel. Want een coöperatieve staat zou immers betekenen, dat allen zonder uitzondering gelijkgerechtigd zijn, zolang zij

deelnemen aan het sociale proces. Wat betekent, dat ook de leiders van groepen verantwoording schuldig zijn aan en onder de kritiek vallen van het geheel van de gemeenschap. Het is dan niet meer mogelijk je buiten of boven de massa te stellen, ook niet wanneer je een bekend parlementariër, vakbondsman, geestelijke, of wetenschapsman bent.

Zelfs de medicus kan voor zich dan geen uitzonderingspositie meer opeisen en stellen, dat men, gezien de stand waartoe hij behoort, geen recht heeft hem persoonlijk in de uitoefening van zijn functie te bekritisieren.

Kortom: in een werkelijk coöperatieve staat zal een ieder aan iedereen steeds verantwoording schuldig zijn. Een mooie gedachte natuurlijk. Maar helaas, een coöperatieve staat, zoals de meeste voorstanders daarvan zich voorstellen, is gebaseerd op het zonder meer afdwingen van medewerking in alle opzichten aan alle anderen, zonder dat dezen het recht hebben hun eigen inzichten en opvattingen duidelijk voor een ieder kenbaar te maken.

De bemoeizucht, waarmee men zich stort op de vrijheid van anderen, te leven zoals die wensen, mits de gemeenschap daarvoor niet lijdt, is overweldigend groot.

Er zijn mogelijk mensen, die menen, dat porno niet goed is. Wel, niemand dwingt hen daar zich mee bezig te houden. Maar hebben zij het recht anderen te beletten zich bezig te houden op een wijze, die voor de gemeenschap als geheel niet schadelijk is en waaraan de gemeenschap op geen enkele wijze - b.v. door subsidies - deel behoeft te hebben?

Zoals de mensen, die niet voor openbaar vervoer voelen, de vrijheid moeten hebben zich op een andere wijze te verplaatsen, mits de gemeenschap daarvan geen overlast ondervindt en niet verplicht wordt, daarvoor kosten enz. te maken.

Zeker, de eersten zouden liever willen, dat er geheel geen porno bestond en de tweede soort wenst alle mogelijke faciliteiten te krijgen om op eigen wijze rond te razen door het land. In een coöperatieve staat zal de gemeenschap uitmaken, in hoeverre men arbeid en geld ter beschikking zal stellen om aan dergelijke verlangens tegemoet te komen. In een democratie zal men gezamenlijk nagaan, in hoeverre men bepaalde zaken al dan niet zal bevorderen en uitvoeren. Maar in uw huidige z.g. democratie meent kennelijk een ieder, dat hij zijn eigen wil en verlangens ten koste van alle anderen en met alle middelen, eerlijk of niet, zal mogen doorzetten. Bewust of onbewust zullen de doorzetters verder trachten te beletten, dat de werkelijke konsekwenties van een bepaald ingrijpen aan anderen duidelijk worden.

Laat ons als voorbeeld eens een leuk rekensommetje maken. De staking in de havens van Rotterdam en Amsterdam betekent op het ogenblik een gemiddelde dagschade van rond 4 miljoen reëel gederfde omzet.

Wanneer er tien dagen gestaakt werd, betekent dit echter verder voor een periode van rond 3 maanden nogmaals een dagelijkse dagschade van rond 1 miljoen per dag door verminderd verkeer, afnemend aanbod van vracht en vlucht naar andere havens.

Daarnaast zullen bedrijven nog schade lijden door eventuele schadevergoedingen, die men dient te betalen en nadelen door wegvallen van onderhoud.

Stel nu, dat de staking twee maanden duurt. Dan zal de schade voor de haven - waarschijnlijk enkele millioen omzetting per dag - zich voortzetten gedurende tenminste de twee volgende jaren. M.a.w. met de staking doe je de mogelijkheid, dat de havenbedrijven in de nu bestaande omvang zich drijvende weten te houden, aanmerkelijk verminderen.

De gemiddelde winst bij havenomslagbedrijven zal op het ogenblik liggen rond $1\frac{1}{2}\%$ van de omzet. Dit is dan de werkelijke winst. Rond de helft hiervan is bestemd voor reserves en eventuele nieuwe investeringen.

Wanneer de omzet dus voldoende vermindert over een langere tijd, blijft er geen geld meer over voor de nodige vernieuwingen, daar het kapitaal voor de verschaffers rendabel moet blijven. De werkgelegenheid zal dan na enige tijd aanmerkelijk minder worden dan nu het geval is.

Het betekent verder niet alleen een schade voor de haven zelf, maar indirect ook voor alle daarbij betrokken bedrijven als rederijen, chandlers, wegvervoer en binnenvaart. Om het kort en duidelijk te zeggen: een staking van 3 maanden, in b.v. de rotterdamse haven, betekent, dat na korte tijd rond de helft van het nu in vaste dienst zijnde personeel als overbodig op straat gezet zal moeten worden, terwijl bovendien rond een derde van dit aantal arbeiders elders werkeloos worden.

Nu meent uw nogal optimistische regering, rond 100.000 arbeidsplaatsen te kunnen scheppen in rond 8 jaren tegen een besteding van rond 12 milliard gulden. - Ik gis maar wat. -

Indien er vele duizenden mensen in en rond de havens werkeloos worden, zal de regering nog meer moeten gaan investeren om ook deze mensen binnen redelijk tijd weer aan werk te kunnen helpen. Ten laste van de gemeenschap zal dan nog eens rond 2 milliard uitgegeven dienen te worden, waarbij ik mede de kosten van noodzakelijke omscholing in aanmerking neem.

Het is maar een voorbeeld, maar het maakt u toch wel duidelijk, wat een dergelijke zaak aan de gemeenschap kan gaan kosten, zeker wanneer u rekening houdt met de derving van belastinginkomsten, die de gemeenschap bovendien zal moeten aanvaarden. En wie betaalt dat?

Iemand fluistert: wij. Heel juist. U allen. U betaalt nu reeds grote bedragen voor bepaalde sociale liefhebberijen van pressiegroepen, onder meer door de prijs, die u betaalt voor uw aardgas.

Mogelijk beseft u dit nu niet meer zo, maar toen u aardgas werd aangeboden als de perfecte oplossing voor vele energieproblemen en men u verplichttel om te schakelen op aardgas, werd u gegarandeerd, dat dit gas u per warmteëenheid ten hoogste een derde zou gaan kosten van de prijs, die anders gewonnen gas u zou moeten kosten. Op het ogenb ik ligt de prijs van uw aardgas echter voor u zó hoog, dat zij gelijk komt aan of hoger is dan elke andere vorm van warmteënergie. Uit kolen gestookt gas zou op het ogenblik goedkoper kunnen worden aangeboden, dan uw aardgas nu kost. Maar maak u geen zorgen: de kolenmijnen zijn gesloten en bovendien: ook voor ander gas zoudt u meer moeten betalen, dan het product plus de verdeling daarvan in feite zou behoeven te kosten.

Ga dergelijke spelletjes, die ook met andere zaken worden gedreven, eens na en u zult tot de konklusie komen, dat

u ook buiten uw belasting zeer veel voor de gemeenschap betaalt, alleen om het mogelijk maken, dat allerhande plannen en vernieuwingen worden doorgevoerd, waarvan niet bepaald vast staat, dat zij zo goed en noodzakelijk zijn.

U woont in Den Haag. Hoeveel zou naar uw mening het Bernhard-viaduct wel gekost hebben inclusief bijkomende voorzieningen. Vraag u af, wat het feitelijke nut hiervan is en, beide waarden tegenover elkaar stellende, ziende bovendien, wat aan de bouw hiervan werd opgeofferd aan woongelegenheid, zult u het gevoel niet kunnen vermijden, dat u beetgenomen bent.

Wanneer over het project en de daaraan verbonden uitgaven eens een ieder zijn zegje had mogen zeggen, zou een dergelijk ambitieus project waarschijnlijk niet tot stand zijn gekomen. Iets, wat velen die daaraan verdiend hebben, misschien betreurd zouden hebben.

Toch heb ik het gevoel, dat het geheel toch meer naar de mensen en hun wens om op een bepaalde wijze te leven toe zou zijn ontwikkeld.

Democratisch proces betekent nu niet, dat degenen, die menen, dat zij het beste weten alles aan de mensen geven, volgens hun eigen inzicht. Het democratische proces vereist juist voor de eenling het recht de mogelijkheid mee te beslissen en te beschikken, zodat hij kan leven in een wereld, die voor hem de meest leefbare en aanvaardbare is.

Mogelijk vindt u dit alles alleen maar politieke praat en erg vervelend. Maar denk even verder. Wat zoudt u er van zeggen, wanneer ook binnen de kerken een dergelijke wijze van te samen bepalen en beslissen zou mogelijk worden? Er zijn uiteindelijk nog steeds kleine kerkgemeenschappen, waarin dit zo is. Daar zegt de gemeente op een gegeven ogenblik: dominee heeft niet goed gepreekt deze keer. De volgende week moet het beter zijn, anders kan dominee gaan, dominee.

Met andere woorden: wij vragen van onze leider niet de verkondiging van de een of andere leer, maar de weergave van de leer, zoals die in ons leeft. Waarop de gemeente, die daarvoor kerkbelasting betaalt, volgens mij toch wel enig recht heeft.

Het is gemakkelijk genoeg om te beweren, dat iemand, die gestudeerd heeft, alles beter weet. Mogelijk is dat ook zo. Maar het zijn de mensen, die met diens beslissingen moeten leven en die de kosten daarvoor betalen moeten, die het laatste woord dienen te hebben.

Het is eenvoudig genoeg om te stellen, dat men het persoonlijk eigendom dient te beschermen. Maar dan moet ook dat eigendom omschreven en gerechtvaardigd kunnen worden, meen ik. Wat meer is: wanneer de gemeenschap stelt, dat eigendom heilig en onaantastbaar dient te zijn, zal men een ieder ook het recht moeten geven zijn eigendommen doelmatig te beschermen. Dit niet volgens de regels, die anderen daarvoor stellen, maar volgens de maatregelen, die men zelf in dit verband aanvaardbaar en moreel verantwoord vindt. Wil men dit niet, dan zal men de voorwaarden en mogelijkheden van eigendom moeten omschrijven op een wijze, waarmee een ieder het zonder meer eens kan zijn.

Zou men uitgaan van hetgeen de mensen zelf gevoelen, dan zou b.v. het tegen de wil van de eigenaar of bewoner betreden van diens huis een veel grotere misdaad zijn dan b.v. het stelen van aan auto of brommer op straat. Wat logisch is, want het eigen huis is de mens uiteindelijk het kostbaarste eigendom.

Zoals velen nu denken, is het denkbaar, dat de doodstraf komt te staan op het beschadigen van andermans auto. Maar ik acht dit niet zo overdreven. Voor heel wat mensen zou dan de pret van het autorijden snel verminderen, anderen zouden hun visie herzien. Er komt dus een beperking van overmatig autobuik en al snel weer een beperking van maatregelen tegen hen, die beschadigingen teweeg brengen.

Onmogelijk? Zeker. Maar de mentaliteit, die je nodig hebt om te kunnen leven in een democratie, die werkelijk een democratie is, begint bij het besef: dat je moet leven volgens je eigen gevoel van juistheid. Waar dit nodig is, zal men dan bereid moeten zijn met alle anderen tot een compromis te komen, opdat men gezamenlijk zo goed en zo gemakkelijk mogelijk zal kunnen leven.

Om echter juist te kunnen beslissen, welke compromissen aanvaardbaar zijn en welke niet, zal men ook inzicht moeten hebben in de konsekwenties van allerhande voorstellen.

Wanneer de regering b.v. een nieuwe verandering in het systeem van onderwijs instelt, dient u niet alleen te beseffen, wat de mogelijke voordelen daarvan kunnen zijn, maar zult u ook moeten weten, wat dit u zal kunnen gaan kosten.

Wat er op neerkomt, dat de deskundigen niet langer kunnen stellen: dit is een project voor het welzijn van geheel ons volk en wij begroten dit op zoveel milliarden, omdat het nuttig is, zal men de kosten maar moeten aanvaarden.

Men zal dan duidelijk moeten maken, wat men hoopt te bereiken en wat als gevolg daarvan de eerste jaren de jaarlijkse last per belastingbetaler zal zijn. Waarop degene, die de rekening moet voldoen, zal moeten uitmaken, of hij het wel of niet met het voorstel eens is. Zijn voldoende mensen het er mee eens, dan zal de minderheid bereid moeten zijn om te zeggen: nu ja, in Gods Naam. Dan betaal ik mijn deel ook wel.

Wil men een sterk leger? Best, geen bezwaar. Maar voor men beslissingen neemt wel even zien, wat het gaat kosten, wat er voor opgeofferd moet worden. Wanneer u er achter komt, wat u per persoon dat leger kost, is er natuurlijk een kans, dat de meerderheid reageert: laat ons dat leger maar wat minder geven, wij zouden liever iets meer uittrekken voor een voldoende politiekorps of iets dergelijks. En daarbij zou men zich dan ook neer dienen te leggen, graag of niet, zodra de meerderheid beslist.

De burger krijgt zo de mogelijkheid te overzien, wat er in feite in zijn gemeenschap gebeurt en waarvoor hij in feite aansprakelijk wordt gesteld middels heffingen. Het is echter ook duidelijk, dat zo iets alleen kan functioneren, wanneer allen bereid zijn tot een compromis en zich dus zullen willen onderwerpen aan meerderheidsbesluiten en niemand de neiging meer heeft om op een andere wijze dan het duidelijk maken aan anderen van zijn eigen inzichten en het eventueel tijdig propageren daarvan anderen te beïnvloeden of zelfs te dwingen.

U hebt gehoord, dat ik over de stakingen van deze tijd enigszins de staf brak. Velen zullen mij dit mogelijk kwalijk nemen. Maar realiseren die mensen en ook de stakers zelf zich wel, wat zij in feite doen, wat zij veroorzaken? Ik ben van mening, dat dit niet het geval is.

Zo min als ik geloof, dat de werkgevers zich realiseren,

wat zij feitelijk doen. Want dezen willen dan wel regeren en mits ook voor hen wat extra's loskomt, de werknemers geven, waarom zij vragen. Maar, zo redeneren zij, dan moet de staat maar eens in zijn zak tasten.

Dat gebeurt op het ogenblik dan ook. Men wil allerhande gelden verstrekken uit een "speciaal potje". Net een vlooienspel: iedereen schiet op de pot en wie het eerste alles binnen krijgt, neemt alles.

Toch is het in feite een belachelijke zaak: waar komt immers dat speciale potje vandaan? Het komt uit overschotten bij bepaalde sociale premies, indien ik het goed begrepen heb. Dat is leuk. Want dat betekent, dat de werknemers, die deze premies ten onrechte betaald hebben, nu de werkgevers subsidieeren om hen zo in staat te stellen tegemoet te komen aan de eisen van die werknemers. Krankzinnig, nietwaar?

Ik vind een dergelijke zaak onaanvaardbaar. Wanneer die mensen beweren, dat de staat er voor op moet komen, zo zullen zij zich moeten realiseren, dat een staat, die alleen kan doen, wanneer zowel zijzelf als anderen daarvoor eerst betalen. Het lijkt zo gemakkelijk te stellen, dat de regering maar voor het een en ander moet zorgen. Maar wanneer de mensen gaan begrijpen, hoeveel hen dit zelf zal gaan kosten, is het goed mogelijk, dat zij zich toch bedenken. Want gekonfronteerd met het feit, dat zij zelf de kosten mede moeten dragen, zullen in vele gevallen meerderheden besluiten, dat een mooie verbetering en een edelmoedige houding toch niet zo noodzakelijk is.

Maar denk niet al te negatief. Want er zullen heel wat zaken zijn, waarvoor de mensen wel iets over zullen hebben. Ik kan mij voorstellen, dat vele mensen in uw land ook, wanneer zij beseffen, wat hen dit gaat kosten, toch wat aan ontwikkelingshulp zullen willen doen. Mogelijk zal men zelfs meer daarvoor willen uittrekken, dan nu reeds het geval is. Maar men zal aan de andere kant ook een vinger in de pap willen houden en b.v. stellen: wij vinden, dat Cuba op dit ogenblik niet voor een hulp met onze centen in aanmerking komt, wij vinden, dat Indonesië wel wat veel krijgt, dat kan wel wat minder.

Hoe moeilijk iets dergelijks ook zal vallen voor degenen, die tot op heden beslist hebben, toch is er veel voor te zeggen. Want al denkt u dit mogelijk, het is zeker niet alleen maar een kwestie van centen tellen. De mens neemt dan ook morele beslissingen, aanvaardt ook persoonlijk aansprakelijkheid voor bepaalde zaken. Een kans, die men onder het huidige systeem in feite niet krijgt.

Bij een dergelijke proces van werkelijke democratisering, wordt de mens zelf meer en meer bewust verantwoordelijk voor alles, wat er gebeurt. Dan is het niet meer zo gemakkelijk loze kreten te slaken, want een ieder kan dan werkelijk weten, wat er aan de hand is. En je kunt dan ook niet zo gemakkelijk roepen, dat iets anders moet. Nu roepen vele mensen, dat de werkelozen best met wat minder geld naar huis zouden kunnen gaan. Dan zal men zich echter ook af moeten vragen, wat dat betekent, zal men de kosten moeten afwegen tegenover de menselijke ellende, die een dergelijke maatregel zeker ook voor velen zou veroorzaken.

Wetende, dat men zelf mede verantwoordelijk is voor het geluk of ongeluk van anderen, zal men dan eerder tot een aantal voor een ieder aanvaardbare maatregelen komen, waardoor

men de werkelijk werkeloze toch een redelijk bestaan zal kunnen bieden, terwijl werkeloos zijn als een soort beroep uit zou sterven.

Men zal dan meer en meer ook gaan beseffen, dat men als lid van de gemeenschap zelf mede aansprakelijk is voor elke werkeloze, dat men verplicht is zijn best te doen om hem aan werk te helpen, ja, helpen moet zijn tijd goed door te brengen. Men zal op de duur beseffen, dat men ook in die toestand deelgenoot wordt van de ander. Het gevolg is, dat men steeds minder tegen een werkeloze zal aanzien als iemand, die toch maar lekker op kosten van de gemeenschap leeft, maar hem zal leren zien als iemand, die je eenvoudig helpen moet, omdat hij nu eenmaal deel is van jouw gemeenschap, waarin ook jij mede alle beslissingen hebt kunnen nemen.

De medemens is dan niet alleen meer gezelschap, maar ook jouw verantwoordelijkheid. De meeste mensen beseffen dit kennelijk niet zo goed, maar ware democratie betekent ook voor een ieder het aanvaarden van een grote aansprakelijkheid voor een ieder.

Dit proces zal zelf niet stil staan, wanneer het om meer geestelijke zaken gaat. Waarbij het van geen belang is, of je nu christen bent of iets anders. Het komt er op neer, dat jijzelf uigaande van de principes, die je voor jezelf juist acht, in de praktijk voor anderen mogelijkheden tot een eigen ontwikkeling schept.

Het betekent, dat je je geestelijke energieën en denkvermogen steeds meer ten bate van allen in gaat schakelen en niet alleen maar stil blijft staan bij het maken van kritische opmerkingen t.a.v. het beleid van anderen en het bekeren van een paar medemensen, zonder verder grote aansprakelijkheid te gevoelen voor alles, wat dit in hun ontwikkeling kan betekenen.

In de huidige situatie, die zich verkeerdelijk democratisch noemt, is er een neiging om vooral af te breken bij anderen, tot eigen eer en voordeel. Ik zie in het gehele politieke spel, zowel als bij vakbonden, te veel een afbrekende tendens.

Men werkt niet opbouwend, maar maakt eerder kapot. Nu ben ik geneigd te stellen, dat een gemeenschap tesamen kapot mag maken, wat zij wil, mits zij ook weet, wat zij op wil bouwen en daartoe volgens eigen besef voldoende in staat is.

Kritiek mag. Maar wanneer je zegt, dat iets niet goed is, moet je ook duidelijk kunnen maken, wat dan wel goed zou zijn en waarom. Je moet niet alleen zeggen, dat je b.v. een opmerking van een ministerpresident buitengewoon onaangenaam of zelfs onaanvaardbaar vindt, maar je moet ook kunnen zeggen, wat die man dan wel had kunnen zeggen en waarom, wat het verschil is tussen beide opmerkingen of uitspraken.

Dan worden protesten en kritiek boven partijpolitiek verheven en wordt een reële bijdrage tot een beter begrip en een juist handelen.

Neem nog even de EEG als voorbeeld. Een mooi ding. Men is daar op het ogenblik voortdurend bezig de boeren te melken. Iedereen is het er over eens, dat er minder melk moet komen. Maar dan graag wel zo, dat het de melk van andere landen is, die niet meer gewonnen wordt. M.a.w. : men spreekt over samenwerking en de noodzaak als europees parlement er voor te zorgen, dat alles voornamelijk daar wordt geproduceerd, waar

dit op de meest voordelige en rationele wijze mogelijk is.

Waaraan men dan echter onmiddellijk toevoegt: behalve natuurlijk in die gevallen, waarbij onze eigen industrie of boerenstand daarvan schade zou kunnen ondervinden.

Maar waarom zou men alle mensen in Europa niet eens laten stemmen en b.v. een antwoord geven op de vraag, wat zij liever hebben: veel goede en goedkope melk, of een reeks regelingen van bijslag, heffing, egalisatie enz., die dit product duur maakt en bovendien vaak doet verwerken tot een mindere kwaliteit, dan in feite wenselijk of mogelijk zou zijn. Misschien zou een dergelijke benadering eindelijk een andere ontwikkeling mogelijk maken.

En vraag die zelfde mensen nu eens, of zij werkelijk al die verschillende heffingen en instanties binnen de EEG zo belangrijk vinden, of zij niet liever de grenzen geheel open zouden willen zien voor alle partners zonder enige belemmering, heffing of douane-formaliteit.

Volgens mij zou na een dergelijk kiezen van de volkeren al snel blijken, dat een deel van de EEG alleen maar een wasren neus is, omdat het volk daar niet achter staat, maar dat een grote meerderheid tevens bepaalde maatregelen en vereenvoudigingen zal eisen, die men nu politiek niet opportuun en haalbaar noemt.

Wanneer de gewone mensen aan het woord komen, blijkt, dat veel, wat onmogelijk heet, waargemaakt kan worden en dat vele plannen en maatregelen, kostbaar als zij zijn, in feite toch altijd weer gefrustreerd zullen worden door de reacties van de burgers in verschillende landen.

Waarom de gewone mensen dan zo weinig aan het woord kunnen komen? Omdat er zoveel mensen zijn, die het aangenaam vinden als goed betaalde zegslieden voor anderen op te kunnen treden, maar wel degelijk beseffen, dat zij die positie niet lang zullen kunnen bekleden, wanneer zij alle feiten bekend maken en een ieder de kans geven daarover te zeggen, wat hijzelf wil.

Denk maar eens aan menige vakbondsleider, die spreekt: mannen, wij eisen ... Dit, terwijl de mannen niet eens wisten dat zij zoiets wel zouden kunnen eisen of beseffen, wat de gevolgen van dergelijke eisen zouden kunnen zijn.

De mannen laten zich opzweepen, roepen mee en weten in feite niet eens, waarom het werkelijk gaat, maar betalen uiteindelijk wel de rekening. Zo gaat het. En de "zegsman" vergaart voor zich op deze wijze een grote macht.

Zoals een politicus besluiten neemt voor het welzijn van het volk, zonder de moeite te nemen de mensen werkelijk duidelijk te maken, wat dergelijke besluiten in feite zouden betekenen, aan offers zouden eisen, aan veranderingen tot stand zouden kunnen brengen. De mensen volgen de man, omdat zij menen, dat het een goede man is en geven hem zo een zeer grote macht, die in vele gevallen, zonder dat men het beseft, eerder tegen de belangen van de aanhangers in wordt gebruikt dan voor hen.

In het proces van de democratie dient alle grote macht in een eenling vernietigd te worden om vervangen te worden door het inzicht vermogen en de wil tot samenwerking van de gemeenschap zelf.

U wist dit alles wel, maar meent, dat het toch niet te bereiken is? Maar iemand moet toch beginnen, anders is het inderdaad nooit te bereiken?

Luister. De mensen kunnen tegenwoordig met computers zo ontzettend veel. Zou het nu werkelijk zo gek zijn om een grote komputer zo in te stellen, dat een ieder daarop kan stemmen, dankzij een aantal outlets in elke stad, desnoods middels de telefoonlijnen? Mogelijk is het. Dan kan een ieder stemmen zonder veel moeite en extra personeel. En wie van de gelegenheid geen gebruik maakt, heeft zich dan maar te onderwerpen aan het besluit, dat door de meerderheid van de stemmers genomen wordt. Mogelijk is het en er zou heel wat meer en zelfs sneller dan nu kunnen gebeuren.

Geestelijk streeft de mens vaak een dergelijke ontwikkeling wel na, zoekt een persoonlijke ontplooiingsmogelijkheid. Waarom dan niet in de stof? Geestelijk moet een ieder zelf zijn weg vinden, zoekt een ieder God op zijn eigen wijze, zoekt men inwijding langs de weg, waarmee men harmonisch is en onderwerpt men zich aan de meerderheid, wanneer dit noodzakelijk is om sneller geestelijke vooruitgang te kunnen boeken.

Zelfs in de godsdiensten, die zo zeer op orde en gehoorzaamheid staan, komt men uiteindelijk toch altijd weer te staan voor het feit, dat elke mens voor zich moet geloven en beleven. Dat kunnen de geestelijke leiders niet voor u doen.

In de laatste tijd beseft men, dat in het geloof een mens zelf moet kunnen kiezen en wijst men steeds meer het absolute gezag van de kerkelijke leiders af. Waarom niet in de stof?

Steeds meer beseft men, dat een mens het recht, ja de plicht heeft, op zijn eigen wijze te leven en te streven. Hij zal een ander daarmee niet lastig moeten vallen tegen diens wil, zeker. Maar toch. Waarom zou men deze wijze van denken, waarin persoonlijke aansprakelijkheid en ontwikkeling een zo grote rol spelen, dan ook niet eens doorvoeren in het maatschappelijke bestel?

Steeds meer beseft men, dat deskundigen mogelijk leiding kunnen geven, maar geen absolute zeggenschap mogen eisen. Doe dan zo ook tegenover de apparatsniks, de bureaucraten en geef hen de kans niet uw leven voor u te leiden, u van al uw verantwoordelijkheden te ontlasten. Denk na!

Mogelijk is er over een aantal jaren inderdaad een behoefte aan atoomcentrales, wanneer de voorziene ontwikkelingen een feit worden. Maar indien zoveel mensen nu zeggen: wij vinden die dingen te gevaarlijk, wij zijn er bang voor, zo hebben zij toch wel het recht neen te zeggen tegen iets dergelijks, wat op hun kosten tot stand wordt gebracht en bovendien een ingreep in hun levensomstandigheden kan betekenen. Indien er dan inderdaad na jaren een energietekort ontstaat, dan gebruiken zij maar een tijdlang wat minder. Een centrale op atoomkracht kun je binnen vijf jaren bouwen, dus dan kan men nog altijd zien, waaraan men de voorkeur geeft.

Mijn bezwaar geldt vooral het feit, dat deskundigen zonder de mensen, die de lasten moeten dragen, er ook maar in te kennen, besluiten nemen, die invloed hebben tot 100 jaar of meer in de toekomst. Deze mensen zetten hun beslissingen door, ook wanneer u het er niet mee eens bent, op grond van argumenten, die u niet kunt begrijpen of controleren en in verband met belangen, die vaak in strijd zijn met uw eigen bestaansbehoeften en welzijn.

Dit alles beziende zeg ik nog steeds, dat verdraagzaamheid een mooi ding is. Maar ik vraag mij af, of die verdraagzaamheid wel zover mag gaan, dat zij anderen in feite een zeggenschap geeft over het geheel van eigen stoffelijk leven en mogelijk zelfs over een groot deel van de eigen geestelijke ontwikkeling.

Ik dacht, dat je hierop neen moet zeggen. Een mens heeft het recht zijn eigen weg te kiezen, al heeft hij niet het recht dit ten koste van anderen te doen.

Elke mens heeft het recht om te leven op zijn wijze, zolang hij anderen daarvan niet het slachtoffer doet worden. Elke mens heeft het recht op zijn eigen wijze bewust en gelukkig te worden. Welke wegen hij daarbij voor zich kiest, moet hijzelf dan maar weten.

Er is maar een regel: wanneer je al met anderen te samen moet werken, dien je allemaal een stem in het geding te hebben, want je draagt mede de verantwoordelijkheid. Maar ook wanneer je geen gelijk krijgt met jouw standpunt, zul je je aan de meerderheid moeten onderwerpen, indien je de samenwerking en de mogelijkheden daarvan voor jezelf begeert en opeist.

Samenwerking tussen mensen in elk opzicht, geestelijk zowel als stoffelijk, is in mijn ogen noodzakelijk, onvermijdelijk. Dat betekent, dat je niet alles zult kunnen doen, wat je maar wilt. Maar het betekent evenzeer, dat je anderen ook niet alles met jou moogt laten doen, wat zij maar willen.

Ik heb zo dadelijk nog iets te zeggen. Maar hebt u nu reeds commentaar?

x Is ware democratie alleen maar mogelijk in kleine landen en kleine gebieden?

- Schijnbaar wel, maar niet werkelijk. Op het ogenblik, dat elke gemeenschap in staat is een beslissing voor zich te nemen met voorkennis van alle feiten, zullen duizenden gemeenschappen vertegenwoordigd kunnen worden door mensen, die niet vrijelijk en volgens eigen inzichten, maar op grond van de besluiten van eigen groep wederom hun stem uitbrengen. Een volksvertegenwoordiging dus, waarbij de vertegenwoordigers geheel gebonden zijn aan de wensen en besluiten van degenen, die zij vertegenwoordigen en zo democratie mogelijk maken.

Dit is dan volgens mij ware democratie, omdat het geheel van de massa dan uiteindelijk beslist en kennis kan nemen van alle feiten, voor zij beslist.

Democratie is overal mogelijk, waar de mogelijkheid bestaat een ieder bekend te maken met het probleem, waar het om gaat en alle feiten, die daarbij van betekenis zijn. Wel zou men niet in de taal der deskundigen, maar in eenvoudige termen een ieder steeds weer duidelijk moeten maken, tussen welke mogelijkheden een bepaalde keuze gaat en waarom.

Wist u, dat in de in feite toch totalitaire staat Rood China deze vorm van democratie reeds aanmerkelijk verder gevorderd is, dan in uw z.g. democratische landen? Want in dit land nemen over een aantal onderwerpen inderdaad de gemeenschappen in onderling beraad beslissingen. Wel moet hierbij worden opgemerkt, dat genomen beslissingen en de uitwerking daarvan voor een zeer groot deel nog beheerst worden door regels, die van bovenaf - dus zonder inspraak van de gemeenschap - worden opgelegd. Maar het proces als zodanig bestaat daar in een zeer groot land en blijkt te kunnen werken.

Wat ondanks alle gelijkschakeling toch betekent, dat de eenling wel degelijk de kans heeft iets te zeggen over de zaken, die hemzelf aangaan. In Rusland kan dit niet.

Toch durf ik op grond van het voorgaande stellen, dat in grote delen van China, altans op provinciaal niveau, reeds een ware volksdemocratie bestaat. Wat impliceert, dat iets dergelijks in meer waarlijk democratische vorm ook mogelijk moet zijn in Nederland en zelfs groter landen als b.v. Engeland of Duitsland.

Kortom: volgens mij is, mede gezien de mogelijkheden tot voorlichting, publicatie en de technische mogelijkheden, in Europa op niet te lange termijn een dergelijke ware democratie wel degelijk haalbaar.

Dus niet alleen in kleine gemeenschappen is het mogelijk, rekening te houden met het recht tot zelfbeschikking voor de enkeling. Zou men echter denken aan een democratie, zoals die eens in Griekenland bestond, dan zal men, gezien de andere opzet daarvan, beperkt blijven tot gemeenschappen, die de 5000 stemgerechtigden niet teboven gaan. Uitgaande van het door mij voorgestelde systeem, of een variant daarvan, is het echter zelfs in zeer grote gemeenschappen betrekkelijk eenvoudig om tot werkelijke democratie te komen.

x Wat wordt dan de man, die de massa vertegenwoordigt?

- Nu is hij iemand, die mooie woorden spreekt tot de massa, mogelijk hierbij gedreven door een ideaal, maar dit dan wel volgens eigen inzichten uitwerkende.

Indien elke beslissing gekontroleerd wordt door een volksraadpleging, zodat elke burger, die er tegen is, de kans heeft om neen te zeggen, wie er voor is, ja kan zeggen en zo de uitslag vast ligt.

In dergelijke gevallen zal de vertegenwoordiger van de massa niet alleen beter weten, wat het volk wil, maar zal hij ook waar moeten maken, wat het volk wil. Hierdoor verandert zijn taak: hij beslist niet meer voor het volk, maar geeft het volk voorlichting, waardoor het zelf beslissen kan en voert vervolgens de besluiten van die massa uit.

Men kan dan veel minder onderhands beslissen, veel minder moeilijkheden binnenskamers houden, wat weer het voordeel heeft, dat de massa beter gaat beseffen, wat er aan de hand is. Let wel: wanneer het eenmaal oorlog is, is het betrekkelijk eenvoudig door eenzijdige voorlichting een oorlogshysterie aan te kweken. Maar wanneer de mensen eerst moeten kiezen, of zij wel willen gaan strijden, liggen de zaken toch heel anders, daar men dan naar de feiten zal informeren en op grond van die feiten zal kunnen beslissen. Verder geldt, dat, wanneer een volk eenmaal een beslissing heeft genomen, het voor alle gevolgen van het genomen besluit mede verantwoordelijk is en zich dus niet meer kan beklagen, over hetgeen er gebeurt. De mentaliteit, die in Duitsland zo gewraakt werd, maar die ook elders steeds weer wordt opgemerkt, de uitvlucht: wij hebben het niet geweten en wij hebben het niet gewild, wordt dan steeds minder mogelijk.

Ook in het heden is elke burger in feite mede aansprakelijk, voor hetgeen zijn voorgaanders besluiten en doen. Laat de mens deze aansprakelijkheid dan ook beseffen, bewust op zich nemen. Dan krijg je werkelijke democratie.

Dit is mogelijk. Maak niet de fout uit te gaan van hen, die het beter weten, van de elite. Zeker, er zijn mensen, die meer weten en beter kunnen beslissen op bepaalde gebieden dan anderen. Laat hen dan de anderen bewust maken van de juiste keuze, laat hen uitleggen, wat er aan de hand is en niet alleen maar vanuit een besef van eigen hoogheid de massa sprookjes voor de vaak vertellen.

De deskundigen geven zo niet alleen de anderen de mogelijkheid zich uit te spreken, maar geven hen gelijktijdig een steeds verdergaand inzicht in het gehele proces van de samenleving, waardoor een ieder steeds bewuster en juister kan kiezen en steeds beter in staat zal zijn de argumenten van anderen op hun juiste waarde te schatten, ook wanneer het gaat over economie of sociale ontwikkelingen. Vreemde gebeurtenissen, zoals soms in regeringsuitingen kenbaar worden of door stakingsacties naar voren worden geschoven, zijn dan niet meer denkbaar.

Voldoende?

x In de oude democratie van Griekenland was er zoveel minder aan de orde dan in onze tijd, dat ik mij afvraag, waar je dan de lijn moet trekken.

- Volgens mij eist het moderne bestuur zoveel deskundigheid, omdat deskundigen de neiging hebben alles tot in de perfectie te regelen en zo alles steeds minder doorzichtig maken voor een ieder, die hun speciale kennis niet bezit.

In een werkelijke democratie zal de gemeenschap afzien van dergelijke verfijningen en alleen die maatregelen treffen, die onvermijdelijk zijn. Indien in uw land alle overbodige regelingen, ondoorzichtige heffingen enz. zouden worden afgeschaft, zou men met betrekkelijk eenvoudige middelen een vergelijkbaar resultaat op sociaal, economisch en belastingtechnisch gebied kunnen halen. Wel zou men er dan heel wat werkelozen bij krijgen, want veel overvloedige arbeid valt weg. Maar wel zou het democratische karakter van de gemeenschap sterker naar voren komen en zouden de leden van de massa beter begrijpen, wat er in feite gaande is.

Van beïnvloeding middels informatie zal natuurlijk wel steeds sprake zijn. Indien echter een ieder dezelfde mogelijkheden ter beschikking heeft anderen te informeren over eigen standpunt, zullen de eenzijdigheden elkander opheffen. Vooral indien wordt geëist, dat men niet alleen meningen, maar ook de feitelijke informatie, waarop zij gebaseerd zijn, kenbaar maakt.

In het begin zal dit een chaos tengevolge kunnen hebben. Maar alle fouten kunnen toch hersteld worden, vooral omdat de massa geneigd is tegen veranderingen te stemmen. De mensen zullen dan al snel leren informatie op te nemen en door vergelijk van feiten tot een oordeel komen.

Voorbeeld: de werkgevers in het huidige loonconflict zouden dan duidelijk moeten maken, waarom zij menen slechts 1% en geen 2% werkelijke inkomensvermeerdering aan de arbeiders te moeten geven en wel door de harde feiten omtrent hun bedrijven openbaar te maken, inclusief werkelijke lasten, renteëisen voor het kapitaal, orderportefeuille en te verwachten ontwikkeling.

Men zal dan natuurlijk vaak proberen feiten achter te houden, maar de tegenpartij zal daarop wijzen, mogelijk zijn eigen gegevens daar tegenover stellen. Eerlijkheid is dan de beste weg, een overeenkomst is niet alleen maar een kwestie van

beslissingen op hoog niveau, maar van onderling begrip.

Kortom: in een dergelijk democratisch proces dwing je een ieder in feite tot een grote mate van eerlijkheid, omdat oneerlijkheid zichzelf automatisch bestraft, daar in de meeste gevallen het immers onmogelijk zal zijn de beweringen van tegenstanders aan te vechten, zonder gelijktijdig toe te geven, dat men zelf niet geheel de waarheid heeft gesproken. Dit gebeurt nu ook wel, maar helaas alleen in zeer beperkte mate en alleen dáár, waar grote belangengroepen met elkaar in botsing komen.

x Dit alles eist een andere mentaliteit, minder machtsbe-
lustheid bij de leiders. Hoe kom je dan tot deze democratie?

- Ik had u reeds een verder betoog beloofd, waaraan ik
dan maar meteen begin.

Indien wij spreken over de mentaliteit van de mens, hebben wij het over de wijze, waarop hij denkt en reageert. Nu is het duidelijk, dat op het ogenblik macht zeer begeerd wordt. Maar de verworven macht gaat toch in steeds grotere mate gepaard met een besef van feitelijke machteloosheid.

Alleen reeds door protestacties van voldoende omvang zijn de regeringspartijen de laatste jaren zwaar onder druk gezet en hebben bewindslieden hun besluiten moeten wijzigen. Ook, al heeft men mogelijk later net gedaan, of dit niet het geval was.

Wanneer elke mens het recht gaat opeisen om mee te kunnen spreken, dan moet hij er van overtuigd zijn, dat dit zin heeft. Vooral in de eerste tijd zal men vooral moeten zoeken naar degenen, bij wie je mee kunt praten.

Voor Nederlanders zou dit betekenen, dat zij met lastige vragen in en vanuit kerkelijke en politieke groepen gaan opereren. Van belang is, dat er voortdurend om uitleg en rechtvaardiging van de voorstelling van zaken wordt gevraagd en een voortdurend opeisen van het recht eigen mening kenbaar te maken. Dit is het begin.

Zodra een mens begrijpt, dat hij recht heeft op een eigen mening en bovendien gaat beseffen, dat hij recht heeft op feiten en cijfers en geen genoegen behoeft te nemen met leuzen en vaagheden, kom je verder. Zeker zal men op deze wijze degenen, die nog steeds de leidende klasse zijn, kunnen beïnvloeden in democratische zin. Vergeet niet, dat zij uiteindelijk van uw volgzaamheid, goedkeuring en erkenning afhankelijk zijn.

Men zal zich er ook bewust van moeten worden, dat een ambtenaar er niet is om de mensen te regeren, maar een door de mensen zelf betaalde dienaar is, die verantwoording schuldig is aan het volk, zijn werkgever en niet alleen aan enkele bijzondere figuren. Dan immers zal men eerder bereid zijn de ambtsvervulling van die ambtenaar onder de loupe te nemen en zo nodig aan te vechten. Zelfs zal men er dan geen genoegen mee nemen, dat een hoger geplaatste persoon de beambte dekt door te verklaren, dat hij bevoegd was op te treden, zoals hij deed. Men zal dan onmiddellijk de hogergeplaatste aanspreken met het verzoek uit te leggen, waar volgens hem die bevoegdheid dan wel op gebaseerd is. Men zal zich afvragen, hoe iets dergelijks in overeenstemming met de democratie te brengen is, of zelfs hoe men dit onder de wet kan rechtvaardigen. Want onder ons gezegd bestaan er zelfs nu in uw land bepaalde ambtelijke richtlijnen,

die niet in overeenstemming zijn met de nu nog geldende grondwet.

Zoek alles uit. Neem het eenvoudig niet, dat niet alles is uitgezocht. Loop niet achter de een of andere machtsbewuste ram aan, of je een schaap bent, maar vraag om de feiten, steeds weer. Wees bereid, van de feiten kennis te nemen en eventueel een versie van feiten aan te vechten, wanneer deze volgens u niet geheel juist is. Laat je echter door anderen overtuigen, wanneer je je eigen beweringen niet waar kunt maken. Dan kom je verder.

Ik meen, dat zelfs een beperkt aantal mensen, die zo reageren, de mentaliteit van hun medemensen in sterke mate kunnen beïnvloeden. Ik koos overigens mijn titel niet zonder redenen.

Wij zien, dat op het ogenblik vele betrekkelijk kleine, maar zeer actieve pressiegroepen werkzaam zijn - van baas-in-eigen-buik-roepers tot mensen, die zeggen, dat abortus en porno strijdig zijn met Gods Wil.

Deze galmende groepen vormen volgens mij perfect voer voor kretologen. Wanneer u daarmee te maken krijgt, vraag om feiten, om gegevens, vraag hen hun leuzen met harde feiten waar te maken als juist. Vraag verheldering van alle vreemde termen en aanduidingen. Dan bereikt u reeds veel, niet alleen voor uzelf, maar ook voor een deel van de leden van die groepen.

Vindt u het te moeilijk, om met een actie voor feiten en duidelijkheid te beginnen, begin dan desnoods in de economie en vraag b.v. een bekende fabriek rustig eens letterlijk, wat nu eigenlijk het verschil is tussen een reuzenpak, een gezinspak en een superkoffer, in inhoud, prijs enz.

Schrijf, eis, dat men u precies vertelt, wat dergelijke kreten betekenen. Schrijf ingezonden stukken, wanneer u geen antwoord krijgt, maak uw ervaringen en erkenningen bekend.

Vraag u af, wat de z.g. grote kortingen, die bepaalde clubs bieden, werkelijk betekenen, bezien tegenover de verplichtingen, die u moet aangaan. Reageer.

Stuurt iemand u b.v. na een teruggezonden bestelling toch nog 20 malen een rekening, antwoord rustig, maar eis wel vergoeding voor de tijd en kosten, die u zo door een fout van de eiser hebt moeten maken. Stuur een dergelijk bedrijf een rekening, laat ze maar betalen voor hun dwaasheid of hebzucht. Maak uw ervaringen overal bekend.

Zo breng je de mensen tot grotere openheid en tot grotere betrouwbaarheid. Je maakt anderen attent op mogelijkheden en fouten. De mentaliteitsverandering vloeit dan hieruit als vanzelf voort.

Vraag, wees lastig, neem geen genoegen met woorden en termen, waarvan u de preciese betekenis niet kent. Dat is mijn raad. Indien iemand zegt, dat u op hem moet stemmen, omdat hij er dan voor zal zorgen, dat er geen atoomcentrales komen, vraag hem dan, hoe hij dit denkt te bereiken. Vraag. Eis getallen, een duidelijk beeld van de feitelijke mogelijkheden. Indien iemand u vertelt, dat atoomcentrales nodig zijn, vraag waarom. En indien hij met getallen komt, die bewijzen, dat de industrie, of een ander deel van het volk die energie nodig zal hebben, vraag dan, waarom het dan met dat energiegebruik niet wat minder kan. Stel vragen, gewoon vragen. Meer is niet nodig. Wees maar rustig lastige nederlanders, lastige burgers en

lastige gelovigen. Wanneer iemand u vertelt, dat dit of dat Gods Wil is, vraag hem dan, hoe hij daarvan zo zeker kan zijn, op welke feiten hij zijn overtuiging baseert.

Laat u alles uitleggen, desnoods duizend keer, tot u zeker bent, dat u alles begrijpt. Dan zal men zich steeds meer beperken tot zaken, waar men werkelijk zeker van is, dan zal men steeds meer met feiten en verklaringen komen, die ook u zonder meer kunt volgen en begrijpen.

En indien iemand een beslissing neemt, waar u het niet mee eens bent, pruttel niet, maar ga naar die persoon toe, schrijf die persoon, val hem of haar lastig, maak duidelijk, wanneer men uw betrouwen beschaamt, dat u het gevoel hebt, dat men u belogen heeft en u zo iemand niet meer als vertegenwoordiger zult kunnen aanvaarden.

U bereikt hiermede, dat anderen even lastig gaan worden, terwijl de machthebbers zich steeds meer zullen gaan afvragen, hoe zij hun macht en hun baan kunnen behouden. Zo kom je dicht bij werkelijke democratie, zo bereik je een verandering in het denken en de reacties van steeds meer mensen.

Tot mijn spijt moet ik hiermede eindigen. Ik dank u voor uw aandacht en geduld en wens u een goeden avond.

-0-0-0-0-0-

Goeden avond, vrienden.

Het tweede deel van een avond als deze is steeds weer aan meer geestelijke of esoterische zaken gewijd. Daar u zich zo bezig hebt gehouden met de democratie en al wat daaruit voort kan vloeien, lijkt het mij goed hieraan iets toe te voegen om-trent het innerlijk van de mens en al, wat zich daarin af kan spelen.

Wanneer je eerlijk naar jezelf kijkt, zie je een soort Janus-figuur: een gezicht, stralende van licht met daaraanvast de tronie van een grijnzende demon. Want dat is de mens: God en demon tegelijk.

Wie probeert zichzelf te ontleden, zal ofwel naar het goede, danwel naar het kwade zien. Maar hoe kun je verdeeld zijn tegen jezelf? Hoe kun je ontkennen, wat je bent en wat je leeft? Hoe kun je ontkennen, wat er aan gedachten in je leeft, wat je werkelijk wilt en wat je wezenlijk bent?

Een mens moet altijd weer proberen zichzelf te aanvaarden. Dat is het begin van alle bewustwording en van alle esoterie. Niet dus streven naar een vervreemding, niet een wegzweven naar een andere wereld, maar groeien, zoals de lotus, die wortelende in de modder - een stralende kelk wordt boven de waterspiegel, die glanzende de zon ontvangt.

Niet bang zijn voor het duister, mens, want het duister voed je. Niet bang zijn ook voor het licht, want alleen door het licht kun je je waarlijk ontplooien.

Dit geldt voor alles, wat er in je bestaat. Je bent een eenheid, erken dan die eenheid ook. Je leeft in vele aspecten, in vele stemmingen en gedachten. Wees er niet bang voor. Want in die veelheid manifesteer je de eenheid, die je bent.

Wanneer je een edelsteen ziet, die goed geslepen is, met zijn vele facetten, zo weet u, dat de steen juist door die vele facetten haar levende tinteling, haar flonkering, haar boeiende weergave van kristallisatie verkrijgt.

U zelf bezit vele facetten. Wees er niet bang voor, kies er niet een enkel in het bijzonder uit. Deze dingen te samen zijn het, die u uw waarde, uw eeuwigheid geven.

Wees voor jezelf ook een beetje democratisch. Laat alle delen van uw wezen aan het woord komen, onderdruk niets. Maar laat ook niets in u al het andere overheersen.

De mens, die zichzelf weet te maken tot een eenheid, die, zichzelf erkennende, bewust handelt, bewust leeft, bewust ook de hoogste waarden en krachten in zich laat doorwerken en bewust ook het duister aanvaardt en beseft, dat deel van hem is, bevindt zich op het pad van inwijding. Dan bent u op weg in de richting van een werkelijke bewustwording.

Zeker, u zult de wereld dan anders gaan beschouwen dan de meeste mensen plegen te doen. U weet zelf wel, hoe het in het leven gaat. De meeste mensen zijn nu eenmaal eenzijdig, zij zien steeds maar weer een enkele kant van zichzelf en alle zaken in het leven en verder niets.

U bent dan uin hun ogen een dwaas, die vecht tegen windmolens, of preekt voor de wolven, of iets dergelijks. Maar is het dan zo erg om een dwaas te zijn? Geloof mij, in de schijn van dwaasheid ligt vaak veel werkelijk bewustzijn verborgen.

In bepaalde delen van de wereld geloven de mensen, dat door de mond van een krankzinnige de goden kunnen spreken. In uw westen lijkt dit onmogelijk te zijn. En toch: wie zal zeggen, dat de schijnbaar toevallige denkbeelden, die uit de krankzinnige naar voren komen, niet evenveel betekenen in het goddelijke geheel als alle rede en redenering, die u uit uzelf voort kunt brengen?

Overschat uw rede niet, maar gebruik haar wel. Want u bent een mens. En menszijn betekent in feite: complex zijn. Dat is een emotieleven kennen en een gedachteleven, de stralende kracht van een levenslichaam, het is de warreling en vorm van een mentaal lichaam, zowel als de totale entiteit van de geest tot aan de lichtende vonk, die men soms de geest, maar meestal goddelijke vonk of ziel zal noemen.

U bent een geheel. Ontken de geest niet, maar zeg ook niet, dat zij alleen moet heersen in uw leven. Wees wat democratisch, ook in eigen wezen. Want de stof heeft zijn rechten, zo goed als de geest.

Maar de geest mag zeker niet ontrecht worden, omdat de waarde van de geest in konsekwentie stoffelijk minder aangenaam lijkt te worden.

Wees jezelf, wees een geheel. U ziet het, dat is in feite niet eens esoterie. Het is eerder een oprechte poging u iets te zeggen over uw eigen wezen en uw eigen krachten.

Wanneer u hier zo zit en ik u bezie, zo weet ik, dat er onder u zijn, die veel meer geestelijke krachten bezitten, dan zij zichzelf toestaan te vermoeden, of zelfs maar te beseffen. Waarom niet? Is het mogelijk, dat zij er bang voor zijn?

Denk niet, dat u geen geestelijke krachten ter beschikking hebt. U kunt die krachten even goed opzamelen en uitstralen

als ieder ander.

U kunt misschien het lot in de sterren lezen ? U kunt het ook lezen in de diepten van uw eigen ik, wanneer u maar goed kunt lezen. Waarom zoudt u dan bang zijn om van die mogelijkheden gebruik te maken, de een danwel de ander, precies zoals het u toevallig het beste uitkomt?

Mensen, die bezig zijn met geestelijke bestrevingen zijn vaak bang. Ik krijg soms het gevoel, dat achter grote vroomheid zich geen ware liefde voor God verbergt, maar eerder een angst voor een onbekende macht, die men te vriend wil houden.

Ik heb het gevoel, dat het systematisch werken in een enkele richting bij het zoeken naar een verdere geestelijke ontplooiing maar al te vaak voortkomt uit de angst, die men koestert voor het ook in dit opzicht aanvaarden van een eigen aansprakelijkheid, een zelf betreden van een onbekende wereld zonder geleider of gids. Ik meen, dat die angst in vele gevallen eerder de reden is voor het aanhangen van een bepaald systeem dan het besef, dat deze wijze van streven zo waar en voor het ik zo nuttig is.

Het kosmische geheel is een trilling, een werveling. De vijver van de scheppende kracht golft voortdurend uit naar het zijn en elke golf van kracht keert terug, wanneer zij eenmaal de het licht omringende muur van schaduw heeft bereikt.

Wat wij zien en wat wij leven, is alleen maar een werking van die schaduw en dat licht, maar ons wezen is deel van de trilling.

Wij zijn gewoon deel van het goddelijke geheel. Wanneer in ons besef licht en schaduw weerkaatsen, komen ook zij uit God, stammen ook zij uit de bron van ons eigen bestaan. Laat ons deze waarden dan erkennen, samenvoegen. Want uit licht en schaduw te samen zal ons eerst duidelijk kunnen worden, hoe de werkelijkheid van leven is, hoe zij functioneert, hoe alles waarlijk leeft.

Wanneer ik tot u zeg: u hebt geestelijke gaven, zo zijn er velen onder u die denken: O, wanneer ik dat nu maar eens een keer waar kon maken.

Maar u moet niet denken: wanneer ik dat nu maar eens een keer kon. U moet gewoon doen, wat u voelt, dat u kunt. Ook, wanneer dit schijnbaar waanzin is. U moet niet zoeken naar uitvoerige en schitterende verklaringen voor alles, wat er zich in u afspeelt. Vergeet dat nu maar. Maar het maar simpel, maak het maar steeds weer eenvoudiger. Leef maar eenvoudig, wat je bent en erken het in de uiterlijkheden, zo goed als in het gebeuren diep in jezelf.

Soms maak je dan een reisje diep in jezelf, soms betreedt je ook geheel andere werelden, die buiten jezelf schijnen te liggen. Dan denk je vaak: nu heb ik de waarheid gevonden.

Maar de waarheid ben je zelf. Al die werelden, die je ziet, komen toch weer samen in degene, die dezen waarneemt. Zij leven in het ik, dat die werelden in zich voortdurend schept en herschept, tot zij waarneembaarheid bereiken.

Er kan geen geestelijke wereld bestaan, die niet bepaald wordt door de gedachten van een geest. Er kan zelfs geen stoffelijk gebeuren bestaan, dat niet mede in zijn betekenis bepaald wordt door het besef en de emotie van de mensen, die er deel van zijn.

Wanneer je dit nu beseft, waarom zou je dan bang zijn voor de schijnbare verdeeldheid van je eigen wezen? Maar ja, heel wat mensen grinniken daareven, toen ik stelde, dat elke mens 'n Janusgezicht heeft, met een stralende engel aan de ene en een demon aan de andere kant.

Maar die tweeledigheid is nodig : waar de tegenstelling niet is, is geen besef. Hij, die weet, hoe je de hoogste hemel moet betreden, moet ook de laagste hel kennen, want zonder kennis van het duister kun je de hoogste hemel niet eens beseffen.

Hij, die in de diepste hel vertoeft, moet de hoogste hemel en het besef daarvan diep in zich dragen, want anders kan hij de werkelijke duisternis niet eens beseffen. Alles is met elkaar verbonden.

Er is een eeuwige verbondenheid, waaraan elk deel van je wezen het zijne bijdraagt, maar waarin het geheel van de tegenstellingen niet meer of minder betekent dan de openbaring van de werkelijke wereld, die ook in jou leeft.

Ik heb het verzoek gekregen om, ook wanneer ik over esoterie wilde spreken, het vooral niet al te lang te maken. De vorige spreker, die mij dit verzoek deed, had kennelijk medelijden met de humeurigheden van mijn spreekbuis. Ik zal dan ook niet lang meer doorgaan. Maar sta mij toe nog enkele waarheden van de innerlijke wereld op een rijtje te zetten.

Wanneer u beseft, dat alles, wat u droomt, denkt en bent, deel is van uw eigen wezen en daarom goed is, zolang het niet de andere delen van uw wezen gaat overheersen, zoudt u dan niet veel bewuster kunnen leven? Begin dan eens in die richting te denken.

Weest niet bang voor de schijnbare ondergang van uw werkelijkheid. Want niets, wat u denkt of droomt, is geheel onwaar. Maar de schijn van waarheid of onwaarheid wordt u geboren uit uw eigen vermogen om er mee te werken. Werkt dus met alle dingen, die deel van u zijn, opdat u de werkelijkheid leert beseffen, die u nu kunt beleven en leven.

Ten laatste: Er zijn zoveel delen van uw wezen, die zich onverwachts soms aankondigen, mogelijk als een voorgevoel, mogelijk ook als de behoefte opeens iets te doen of iets te zeggen. Laat ook die delen van het ik eens aan het woord komen. Bindt u niet aan dergelijke dingen, maar geef ze wel de kans tot uiting te komen en tracht dan, dezen te gebruiken om uzelf beter te beseffen. Probeer ook daarin uzelf zo mogelijk te manifesteren.

Alleen datgene van ons wezen, dat wij, hoe dan ook, tot uiting kunnen brengen, is een belangrijke bijdrage tot onze bewustwording. Al wat wij zijn en niet willen erkennen als werkelijkheid, verwijdert ons alleen maar van de grote werkelijkheid, die wij willen leren kennen.

Dat is dan alles, wat ik u heden te zeggen heb. Niet al te veel mogelijk, maar naar ik hoop hebt u er iets aan, wat mij tot een einde van mijn betoog heeft gebracht.

Ik heb de tijd redelijk volgemaakt en zal geen bezwaren hebben gewekt. Ik wens u een prettige huisweg en een geest, die soms even op vleugels weg kan wieken naar dat land van rust, waarin zelfs mensen de kracht winnen om werkelijk te kunnen leven.

Goeden avond.

d.d. 18 februari 1977

-0-0-0-0-0-